

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 44.

Fredagen den 11 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 444, i anledning av väckta motioner om underlättande av möjligheterna för landsbygdens ungdom att bedriva studier vid vissa undervisningsanstalter;

nr 454, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning m. m.;

nr 455, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för f. uppborrdskommissarien Eric Svenson från viss, honom ådömd ersättnings-skyldighet till kronan;

nr 456, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av provisoriska sekundärsjukhus inom den statliga sinnessjukvården;

nr 457, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till avsättning till fondinspektionens fond;

nr 458, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 459, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 460, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avd. Flygvapnet, gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 461, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 462, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 463, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 464, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 465, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglery för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 466, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 467, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m.;

nr 468, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne reglering för folk- och småskollärare m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 470, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om vissa anslag till kommunala läroverk och privatläroverk;

nr 471, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m.;

nr 472, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne reglering för lärarpersonalen vid navigationsskolorna;

nr 473, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1937/1938;

nr 474, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 475, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen;

nr 476, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1937/1938 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.; samt

nr 477, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 202, angående ersättning åt biträde, anlitat av statsutskottet vid handläggning av visst ärende, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial nr 203, angående statsregleringen för budgetåret 1937/1938.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.03 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 12 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Föredrogs samt företogs punktvis och momentvis till avgörande statsutskottets memorial nr 203, angående statsregleringen för budgetåret 1937/1938.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! År 1934 eller 1935 tillät den föregående talmannen mig att vid det sista diskussionstillfället under riksdagen få göra några erinringar om icke besvarade interpellationer. I dag är sista dagen, då sådana svar kunde ha givits denna riksdag, men eftersom det inte skett, är detta således någonting, som har förekommit i dag under riksdagen, och då får man enligt § 55 riksdagsordningen yttra sig däröver.

Förra gången var det fyra statsråd, som inte svarat på mina interpellationer, och det var också andra riksdagsmän, som då inte fått sina interpellationer besvarade. Efter den påminnelse jag då gjorde eller kanske av annan anledning ha de där massunderlåtenheterna i bägge kamrarna tämligen upphört. I år återstå dock fyra, som jag tycker särdeles viktiga, interpellationer till utrikesministern, som han inte svarat på. Jag frågade honom häromdagen, om han skulle göra det, men han sade, att han skulle resa till Balticum dagen därpå, och tidigare hade han inte övertänkt något svar därpå.

Nu vill jag säga, att en av våra få demokratiska idébildningar — f. ö. uppkommen på grundval av konstitutionell praxis — som finnes kvar av den mycket gamla parlamentarismen, är den vackra grundsatsen, att det är tillåtet för varje riksdagsman att, oavsett partitillhörighet och oavsett hans betydelse som sådan, framställa interpellationer, och det är ett vackert bruk, att man svarar därpå utan hänsyn till person. Därför anser jag såsom gammalparlamentariker, herr talman, det vara viktigt att, såvitt på mig ankommer, upprätthålla de gamla traditionerna.

Den 6 februari 1937 framställde jag två interpellationer till utrikesministern, som besvarade dem den 2 mars.

Ang. utblivna svar å vissa interpellationer.

Ang. uteblivna svar å vissa interpellationer. (Forts.)

Den första gällde vidgandet av Osloententens uppgift till ett sysslande även med världsfreden samt en inbjudning till Schweiz att ansluta sig till Osloententen. Utrikesministern svarade här väsentligen avböjande.

Den andra interpellationen avsåg ett organiserat ost- och västbaltiskt samförstånd och dess uppgifts utsträckning att omfatta sysslande även med världsfreden samt besök i de tre baltiska småstaterna såsom svar på tidigare tämligen gamla besök från deras sida. Svaret på första frågan uteblev, på den andra svarades avböjande och på den tredje frågan svarade Sandler, att han skulle resa nu i juni månad för att besöka de tre länderna. Det var jag tacksam för, och denna resa har nu också anträtts.

Men så hängde andra stora utrikespolitiska frågor över oss. Det gällde vårt medlemskap i Nationernas förbund, dess blivande sammanträde, instruktionerna för våra ombud o. s. v. Jag hade i det förenämnda sammanhanget uttalat, att detta skulle vi förmodligen få del av jämlikt § 56 riksdagsordningen.

Då nu så inte skett väcktes av mig *den 24 april 1937* fyra interpellationer. Ingen av dessa interpellationer har besvarats.

Den första interpellationen gällde resultatet av överläggningarna inom den s. k. Osloententen.

Den andra påkallade ett organiserat samförstånd mellan de väst- och ostbaltiska mindre staterna, som jag verkat för sedan 1920, varför det må vara förlåtet, att jag fortsätter — trägen vinner ju till slut, brukar man säga. Tillika upprepades en fråga, som 1936 interpellationsvis framförts om att äntligen slippa passvisum för resa till Estland, Lettland och Litauen samt för resa därifrån till oss. Dessa båda interpellationer ha inte besvarats.

Den tredje interpellationen gällde, om inte utrikesministern borde besöka ej blott Belgien, Holland, London och Paris, utan framför allt huvudstäderna i de länder, för vilka vi hysa den största fruktan och som föranlett vår upprustning, nämligen Moskva och Berlin samt då i förbifarten också Warszawa, som kan vara intresserat. Nu har det ju tillkännagivits i pressen, att sådana besök skola äga rum — delvis har det också redan skett — och då är det ju bra på den punkten.

Den fjärde interpellationen gällde den uteblivna tillämpningen av § 56 riksdagsordningen, som möjliggjort upplysning och diskussion omedelbart mellan regering och riksdag i utrikes ärenden. Det frågades om regeringen ej önskade debattera med riksdagen Sveriges inställning till världssituationen och folkförbundets ifrågasatta omgestaltning ävensom regeringens tillämnade direktiv för de svenska ombuden vid folkförbundets stundande skickesedigra sammankomst. Därtill undrades om riksdagen kunde förvänta, att sådana sammanträffanden mellan statsmakterna ägde rum inför öppna dörrar, såsom sker i folkförbundet, i det engelska underhuset och i regel även i övriga parlamentariska församlingar. Då § 56 någon gång under världskriget begagnats, har meddelandet alltid — och enligt en ganska allmän uppfattning i onödan — skett inför lyckta dörrar.

Jag hoppas nu emellertid, att samarbetet mellan regering och riksdag — under förutsättning av ett någorlunda demokratiskt statsskickis fortfarande bestånd — beträffande utrikespolitiska ärenden så småningom skall arbeta sig fram till den betydelse det äger. Utrikesutskottets tillkomst betecknar ju ett litet fjät i den riktningen, och en gång i tiden bör väl, får man hoppas, detta fjät få ett innehåll. Detta har knappast skett genom utrikesutskottets första utlåtanden i år på upprepade motioner om de djupgående orsakerna till ofreden och deras officiella uppförande omsider på regeringarnas och folkens dagordningar. Utskottet har ju inlåtit sig på vad som ommotionerats, vilket i tidigare utskott knappast någonsin skett. Men utskottet har i detta första före

Ang. uteblivna svar å vissa interpellationer. (Forts.)

i portgången stannat vid en negativ och oförstående ståndpunkt, vilken närmare belysts i mina genmälen i kammaren. Det ser ej bättre ut annorstädes i världens statskonst och därför är den också sådan den är.

Jag får tacka, herr talman, för att ni tillåtit mig att framställa dessa erinringar.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 11.10 f. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 15 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 469, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 478, angående statsregleringen för budgetåret 1937/1938; samt nr 479, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1937/1938.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut å innevarande lagtima riksmöte.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 326, angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts beslut om avslutande av innevarande års lagtima riksdag.

Sedan ifrågavarande kungl. skrivelse blivit föredragen, lämnades ordet till herr statsrådet *Quensel*, som i enlighet med det honom givna uppdraget uppläste Kungl. Maj:ts berörda öppna brev, nr 327, enligt vilket innevarande års lagtima riksdag skulle avslutas denna dag.

Herr **Nilsson, Johan**, i Kristianstad framträdde till talmansbordet och yttrade: Mina herrar! Inte på flera år har riksdagen kunnat avslutas så tidigt som den 15 juni; det får väl anses, om man erinrar sig kritiken av våra arbetsformer, vara en tillfredsställelse, att detta nu kan ske. Besluten, som stadfästats, veta vi, de framtida verkningarna och resultaten kunna kanske te sig ovissa. Att våra beslut fattats med tanke på att de skola lända till gagn och välsignelse för landet och folket, därom råder ingen ovisshet, och vi önska säkerligen alla ett sådant resultat av riksdagens arbete. Må det tillåtas mig att framföra ett vördsamt tack för all välvilja, som visats talmannen. En nybörjare på vilken uppgift som helst kan behöva överseende, och icke minst, när det gäller det grannliga talmanskapet. Kamratlig och god personlig sämja lättar arbetet för oss. En följd härav bliver emellertid oftast en verklig saknad efter dem, som lämna oss.

Alltid är det någon, som har bevisat sin sista riksdag, när avslutningen äger rum. Ovisshet av olika anledningar befriar oss från något konstaterande härutinnan. Ett undantag härifrån gives dock i år, i det att kammarens ålderspresident, när han hälsade oss vid riksdagens början, i bestämda orda-

lag antyde, att han presiderade för sista gången. Med hänsyn till förhandenvarande förhållanden får väl detta uttalande tolkas som att vi inte få möta herr Trygger vidare som ledamot av kammaren, när nästa lagtima riksdag öppnas. Det får väl anses tillbörligt, att talmannen framför ett värdsamt tack för den ståtliga gärning, som sålunda avslutas. Imponerande är tiden, 45 riksdagar, och imponerande är den insats, som fullgjorts med ett underlag av gedigna kunskaper, utnyttjade med välbalanserat omdöme och alltid med fosterlandets välfärd som syfte.

Slutligen vill jag uttala en varm önskan, att kammarens ledamöter måtte få tillfälle till någon vila och tid att njuta av sommarens vederkvickelse och behag.

Detta tal besvarades av herr **Trygger** i följande ordalag: Herr talman! I första kammarens namn framför jag till eder ett varmt tack för det sätt, varpå ni lett kammarens arbete. Ni har därigenom fullföljt lysande traditioner från edra företrädare och väsentligen underlättat fullgörandet av kammarens författningsenliga uppgifter.

Samtidigt som ni, herr talman, avslutar eder första riksdag på talmansplatsen, är det min lott att för sista gången deltaga i en lagtima riksdag. Det må därför tillåtas mig att till denna kammare frambära en värdsam gård av tacksamhet för allt förtroende, välvilja och överseende, som kommit mig till del under den långa följd av år jag fått samverka med mina kammarkamrater i vårt älskade fäderneslands tjänst.

Från min första dag i kammaren till denna stund har jag varit besjälad av den övertygelsen, att riksdagens första kammare såväl historiskt som grundlagsenligt utgör en stödjepelare i Sveriges stats- och samhällsbyggnad. Med denna principiella ståndpunkt är det naturligt, att jag efter måttet av insikt och krafter städse sökt bevara kammarens möjlighet att fylla sin för rikets välfärd så viktiga mission. Frihet inom landets gränser och självständighet utåt äro de förnämsta värden, vi ärvt från våra fäder inom Sveriges ärorika, tusenåriga värde. — Detta dyrbara arv är det vår oeftergivliga plikt att lämna oskatt till våra efterkommande. Endast om så sker, kunna vi känna stolthet att vara svenskar. Blott därigenom förblir Sverige allttjämt för svenska sinnen vad det bör vara, den andliga medelpunkten i tillvaron.

Man invänder kanske mot detta uttalande, att det betydelsefulla bör anses vara, icke huru en institution, såsom första kammaren, handlar, utan huru folkmajoriteten ställer sig till de stora frihets- och självständighetsproblemen. En dylik erinran saknar emellertid, enligt min mening, i sig berättigande. Den vederlägges ock av all historisk erfarenhet.

Liksom den enskilda människan icke förmår fylla sin bestämmelse, därest inom hennes organisms andliga och materiella krafter någon är satt ur stånd att lämna den samverkan, som är ofrånkomlig, så gäller även om ett folk, att flertalet såsom sådant icke äger dugligheten och följaktligen icke heller rätten att säga sista ordet i allmänna angelägenheter.

Det fordras en viss fördelning av arbetet för det helas bästa, en avvägning av förmågan att inse och tillfredsställa samhällsbehoven, men icke en blott sammanräkning av dem, som själva anse sig därtill skickade.

Verklig frihet för ett lands medborgare, samhällslyckans ovillkorliga förutsättning, låter sig lika litet förena med en folkmajoritets som med en diktators oinskränkta härskaemakt.

Verkligt skydd för ett lands yttre självständighet är icke heller möjligt under en dylik politisk regim. Till en tid kan visserligen systemet vinna segrar i nämnda hänseende, men därest frihetslågan släckes inom landets gränser,

förminskas undan för undan den kraft, som bär svärdet i försvaret av rikets oberoende.

I stats- och samhällslivet gäller det således att finna den organisation, som är i stånd att utlösa de bästa resultaten såväl för det allmänna som för den enskilda medborgaren. Folkens historia visar svårigheten att nå detta mål samt de ödesdigra verkningar, som misstag i problemställning samt svaghet i vilja och handlingskraft åsamkat stater och deras medborgare. Sveriges rike har hittills i nämnda avseende varit lyckligare än de flesta stater. Under vårt tvåkammerssystem har första kammaren, såvitt jag förstår, gjort sig väl förtjänt om fosterlandet.

Brister ha visserligen funnits. Vi människor komma ju aldrig längre än till att endels göra nyttiga insatser, frågan må nu gälla allmänt eller enskilt väl. Jag har dock icke övergivit min ungdoms tro, att det för var och en gäller att vara man för sin övertygelse, hellre ligga under i en strid än svika sin uppfattning om vad som är rätt och gäneligt.

Sveriges rike är odödligt. Det frö, vi lägga ner i fosterjorden, hämmas ofta i sin utveckling, ja anses kanske vara dött, men innesluter det sanningen, kommer en dag, då vårt fädernesland glädjes åt de frukter, som spira upp ur dess oförgänglighet. Må denna förtröstan alltjämt skänka första kammaren styrka i dess svenska gärning.

Herr talman! Innan jag slutar är det mig kärt att till eder personligen uttala min djupa erkänsla för de vänliga ord, varmed ni velat sprida vänskapens givmilda ljus över min sista dag vid detta riksmöte.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.20 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.